

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 2, 2021 | 25.02.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.2.88](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.88)

УДК: 658.5

Г. О. Коваленко,
к. с.-г. н., доцент кафедри менеджменту,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Черкаська обл.
ORCID ID: 0000-0002-7449-9487

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА

H. Kovalenko
PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department of Management,
Uman National University of Horticulture, Uman Cherkassy region

RESERVES FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF POULTRY ENTERPRISES

Обґрунтовано необхідність підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва. Для забезпечення ефективної діяльності підприємств галузі важливе значення займає економічна група резервів підвищення конкурентоспроможності: поліпшення інвестиційної привабливості, впровадження інновацій (розширення асортименту, відгодівля птиці без антибіотиків, виробництво органічної продукції птахівництва), створення ефективної логістичної системи для збуту продукції, недопущення браку, оптимальне використання ресурсів, удосконалення мотиваційного механізму на підприємствах, впровадження сучасних систем управління якістю і безпечністю продукції, використання підприємствами торгової марки.

Встановлено групу соціальних резервів підвищення конкурентоспроможності, до яких можна віднести: створення додаткових робочих місць, підвищення рівня життя населення. Функціонування підприємств на рівні громад дає соціальний ефект в напрямку підвищення конкурентоспроможності підприємств і отримання більших вигід для громади від діяльності підприємств, а саме: місцеві податки і збори; податок на майно; єдиний податок і т.д.

Розглянуто напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств в розрізі екологічних резервів: використання упаковки яка не спричинить шкоду довкіллю, утилізація пташиного посліду, підстилки та стічних вод, використання біоенергетичних установок для одержання пального газу, виробництво гранульованих добрив.

Дослідивши резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва та їх продукції, можна стверджувати, що в даних напрямках підприємства можуть формувати власні конкурентні переваги для посилення конкурентоспроможності. Покращення конкурентоспроможності у даних напрямках, залежно від виявлених у процесі аналізу проблем, які перешкоджають ефективній діяльності підприємств галузі птахівництва, то зростає прибутковість і покращаються загальні показники діяльності. Виробництво якісної і безпечної продукції забезпечить споживачів продукцією безпечною для споживання, покращить рівень екологічної безпеки на території діяльності

підприємств, знизить виробничі витрати та відсоток бракованої продукції, зробіть можливим здійснювати експорт продукції і розширить обсяги її збуту на вітчизняному ринку.

The necessity of increasing the competitiveness of poultry enterprises is substantiated. To ensure the effective operation of enterprises in the industry is important economic group reserves to increase competitiveness: improving investment attractiveness, innovation (expanding the range, fattening poultry without antibiotics, production of organic poultry products), creation of an effective logistics system for the sale of products, prevention of shortages, optimal use of resources, improvement of the motivational mechanism in enterprises, introduction of modern quality management systems and product safety, use of trademarks by enterprises.

A group of social reserves to increase competitiveness has been established, which includes: creation of additional jobs, improvement of living standards. The functioning of enterprises at the community level gives a social effect in the direction of increasing the competitiveness of enterprises and obtaining greater benefits for the community from the activities of enterprises, namely: local taxes and fees; property tax; single tax, etc.

The directions of increasing the competitiveness of enterprises in terms of environmental reserves are considered: the use of packaging that will not harm the environment, utilization of bird droppings, litter and wastewater, the use of bioenergy plants for fuel gas, production of granular fertilizers.

Examining the reserves of increasing the competitiveness of enterprises in the poultry industry and their products, it can be argued that in these areas, companies can form their own competitive advantages to strengthen competitiveness. Improving competitiveness in these areas, depending on the problems identified in the analysis that hinder the effective operation of enterprises in the poultry industry, will increase profitability and improve overall performance. Production of quality and safe products will provide consumers with products safe for consumption, improve the level of environmental safety in enterprises, reduce production costs and the percentage of defective products, make it possible to export products and expand sales in the domestic market.

Ключові слова: конкурентоспроможність; інновації; мотивація; якість; торгова марка; екологія.

Key words: competitiveness; innovation; motivation; quality; brand; ecology.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання є чимало невирішених проблем, пов'язаних із конкурентоспроможністю підприємств галузі птахівництва. Пошук і впровадження напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва на внутрішніх і зовнішніх ринках є важливим завданням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні питання конкурентоспроможності аграрних підприємств та чинників її формування досліджено в працях Н.М. Вишневської, О.В. Шанін, В.О. Лаготюк, С.В. Смерічевської, В.І. Морозова, Г.М. Саранчук та інших науковців. Проте, багато питань щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств залишається мало дослідженими, зокрема питання визначення впливу соціальних, екологічних чинників формування конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва в сучасних умовах господарювання.

Формування цілей статті. Конкурентоспроможність підприємств це питання, яке потребує проведення постійних досліджень і розробки заходів по її підвищенню.

Вклад основного матеріалу дослідження. Птахівництво – це традиційна галузь сільського господарства в Україні, яка динамічно розвивається і не вимагає значної державної підтримки. Сприятливі кліматичні умови та розвинуте зернове господарство дозволяють здійснювати виробничий процес, головним завданням якого є розведення і вирощування птиці з метою одержання таких продуктів як м'ясо птиці та яйця. Розвиток птахівничих підприємств на науково обґрунтованих засадах може забезпечити безперебійне постачання високоякісної продукції споживачам, за рахунок скоростиглості, високої енергії росту, інтенсивного обміну речовин, що є запорукою стабільності процесу її купівлі-продажу, а також досягнення швидкого обороту капіталу і окупності вкладених коштів; активного впровадження новітніх технологій, які сприятимуть підвищенню рівня механізації та автоматизації, формуванню оптимальних кормових раціонів для птиці [1].

Ринок продукції птахівництва є досить привабливим. Найбільше сільськогосподарської птиці всіх видів в 2019 році вирощувалося у Вінницькій (15,4 млн. гол.), Київській (13,4 млн. гол.), Черкаській (12,3 млн. гол.) та Дніпропетровській (9,2 млн. гол.) областях. Продукція птахівничих підприємств характерна стійким зростаючим попитом за рахунок доступної ціни порівняно з іншими видами м'яса.

У структурі споживання м'яса в Україні приблизно рівні частки належать птиці, свинині і яловичині. В м'ясному раціоні середньостатистичного українця 40% займає м'ясо птиці. Наступною йде свинина з часткою споживання на рівні 32% і яловичина – 28%. У сучасних умовах господарювання особливого значення набуває забезпечення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва, продукція яких користується значним попитом. В умовах низької купівельної спроможності більшої частини населення і найбільшої доступності м'яса птиці для споживачів за ціною необхідно визначити як забезпечити якість курятини на ринку формуючи належний рівень її конкурентоспроможності [2].

Високі темпи зростання споживчого попиту та низькі бар'єри входження в галузь зумовлюють привабливість ринку птахівництва. Внутрішнім ринком споживається 87,1% виробленого м'яса птиці, а експортується лише 22,9%, що свідчить про насиченість внутрішнього ринку птахівництва і можливість його зростання за рахунок закріплення позицій на традиційних зовнішніх ринках та освоєння нових. Перераховані чинники формують умови зростаючої конкуренції всередині галузі. В сучасних умовах є чимало невіршених проблем, пов'язаних із конкурентоспроможністю продукції підприємств галузі, які впливають на формування її належного рівня [3].

Для забезпечення ефективної діяльності підприємств галузі птахівництва важливе значення займають економічні напрями підвищення конкурентоспроможності: використання ресурсозберігаючих технологій, оптимізація виробничих витрат, формування адекватної цінової політики на продукцію птахівництва, забезпечення безпечності та якості продукції, здійснення ефективної логістичної діяльності, формування бренду продукції.

Конкурентоспроможні підприємства з більшими обсягами виробництва отримують вищий прибуток і сплачують більші відрахування до бюджетів районів, міст, та громад. В умовах децентралізації державного управління в регіонах, позитивним є більші надходження в бюджет району від сплати податків з доходів підприємств, які функціонують на території певної громади. За рахунок отриманих від підприємств коштів до місцевого бюджету, проводяться заходи для покращення життя населення: ремонт доріг, вуличне освітлення, ремонт фасадів будівель і споруд, які знаходяться на балансі міста, соціальні проекти та інші. Відповідно чим більший дохід отримує підприємство, тим більше коштів буде виділено в бюджет міста [4].

Важливою проблемою конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва є висока собівартість продукції. Великі витрати йдуть на корми, відсоток яких становить у середньому по підприємствах галузі птахівництва 60—70%, значні кошти витрачаються на закупівлю племінної птиці для репродукції птахів. Для вирішення цієї і інших проблем конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва необхідно підвищувати інвестиційну привабливість. Це потрібно робити, щоб залучати іноземні інвестиції для підвищення ефективності їх діяльності.

Птахівництво досить ефективно реагує на розвиток інтенсифікації виробництва, і належить до числа галузей, які мають можливість здійснювати розширене відтворення за рахунок впровадження прогресивних технологій, застосування інновацій і випуску конкурентоспроможної продукції. В сучасних умовах глобалізації інноваційний розвиток стає визначальним чинником досягнення економічного лідерства, важливим інструментом у конкурентній боротьбі. Це зумовлено тим, що інновації є матеріальною основою підвищення ефективності виробництва, якості і конкурентоспроможності продукції, зниження витрат і виступають найважливішою умовою економічного зростання на якісно новій основі [5].

Більшість підприємств галузі птахівництва є неконкурентоспроможними через те, що недостатньо уваги приділяють інноваційним розробкам. Споживачі проявляють більший попит на кращий товар, при виробництві якого підприємства зважають на їхні побажання. Деякі підприємства постійно вдосконалюють свої товари через покращення упаковки, розширення асортименту, підвищення якості продукції, що робить їх конкурентоспроможними. До таких інноваційних чинників варто віднести перехід на відгодівлю птиці без антибіотиків, для цього потрібно використовувати безпечні натуральні корми у процесі годівлі птиці, використовувати натуральні антибіотики. Іншим чинником можна назвати виробництво органічної продукції птахівництва. Такий метод передбачає вирощування птиці в умовах наближених до природних, при якому птиця має змогу випасатися на траві, їсти лише натуральні корми. Впровадження цих інновацій робить підприємства більш конкурентоспроможними [6].

Економічним резервом підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва є зменшення кількості ланок в ланцюжку посередницьких структур на шляху від виробника до споживача кінцевої продукції. Важливого значення набуває створення ефективної логістичної системи для збуту продукції птахівництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

У рамках ощадливого виробництва доцільно наголошувати працівникам про важливість недопущення браку, зниження витрат робочого часу, можливість оптимального використання ресурсів, що також є резервом підвищення конкурентоспроможності.

На даний час через погану як матеріальну, так і моральну мотивацію працівників знижується інтенсивність їх праці. Удосконалення мотиваційного механізму на підприємствах галузі птахівництва полягає в усуненні демотивуючих факторів. Першочерговим є підвищення особистої відповідальності кожного

працівника в межах його компетенції, що включає дотримання трудової дисципліни і якісну працю, шляхом систематичного та прозорого контролю, самоконтролю. Важливо, щоб ця особиста відповідальність виявлялась ключовим фактором у результатах роботи працівників і їх оплати [7].

Домогтися кращої мотивації за рахунок підвищення особистої відповідальності за результати своєї роботи можна в результаті впровадження сучасних систем управління якістю і безпечністю продукції, як наприклад НАССР. Аналіз виробництва і споживання продукції птахівництва дає підстави стверджувати, що проблема конкурентоспроможності м'яса птиці лежить більше в площині якості та безпеки продукції для споживачів, ніж рівня цін.

Актуальним є питання забезпечення відповідності вітчизняної продукції птахівництва стандартам якості, передбаченим Міжнародною системою стандартизації (ISO). Ця система охоплює всі можливі аспекти поліпшення діяльності підприємств в цілому, у тому числі, і все, що пов'язане безпосередньо з безпечністю та якістю продукції. Виходячи з цього, щоб не втратити досягнутих позицій в умовах посилення конкуренції, необхідно впроваджувати на птахівничих підприємствах системи НАССР. Система НАССР є єдиною системою управління безпечністю харчової продукції, яка довела свою ефективність і прийнята міжнародними організаціями. Система НАССР передбачає поділ процесу виробництва на блоки і впровадження системи контролю за потенційними «ризиками» на кожній із цих ділянок виконання операцій кожним спеціалістом, документування усіх заходів можна звести ймовірність недоброякісного виробництва до нуля. Застосування системи НАССР дозволить ефективно виявляти і проводити аналіз ризиків, а особливо біологічних, фізичних та хімічних чинників, на всіх етапах виробництва продукції птахівництва, здійснювати управління критичними контрольними точками з оцінкою результатів цього управління. Це, в свою чергу, дасть реальну можливість птахівничим підприємствам випускати якісну, безпечну, конкурентоспроможну продукцію [5].

Українські виробники галузі птахівництва завойовують стійкі позиції на ринку за рахунок якісних характеристик продукції в порівнянні з імпортною аналогічною продукцією. На підприємствах галузі застосовують корми з меншою кількістю штучних добавок під час відгодівлі, а також використовують переваги зберігання продукції з урахуванням короткого шляху “від птахофабрики до столу”. Про задоволення якістю продукту на внутрішньому ринку свідчить високий попит населення та рівень споживання продукції – 23,4 кг на людину, що більше, ніж у країнах ЄС [8].

До чинників підвищення конкурентоспроможності підприємства можна віднести торгіву марку. На сьогоднішній день торгова марка є “уособленням знаку якості і вираженням певної марочної ідеї”. Основним завданням торгової марки є підтримання високого іміджу виробника і підтвердження високої якості продукції підприємства. Продукція відомих торгових марок має значний попит за рахунок власної впізнаваної серед споживачів торгової марки. Важко підтримувати належний рівень власної конкурентоспроможності за відсутності торгової марки [9].

Наступною групою резервів підвищення конкурентоспроможності є соціальні, до яких віднесемо: створення додаткових робочих місць, підвищення рівня життя населення. На даний час політика уряду України націлена на реформування управління на муніципальному рівні. Згідно рішень уряду почався процес формування об'єднаних територіальних громад, що дає змогу об'єднати кілька населених пунктів в одну громаду для підвищення ефекту від їх діяльності. Функціонування підприємств на рівні громад дає соціальний ефект в напрямку підвищення конкурентоспроможності підприємств і отримання більших вигід для громади від діяльності підприємств.

Діяльність підприємства на території об'єднаної територіальної громади має ряд переваг для громади, а саме: місцеві податки і збори; податок на доходи фізичних осіб; 5 % акцизного податку з реалізації підакцизних товарів; податок на майно; податок на прибуток підприємства та фінансових установ комунальної власності; єдиний податок.

В свою чергу бюджетно-формує підприємство для органів місцевої влади є пріоритетним при розподілі бюджетної підтримки, регіональних інвестиційних програм, лобювання його інтересів на рівні вищих органів влади, а тому таке підприємство має адміністративні вигоди в процесі власної діяльності. Зокрема, при здійсненні заходів соціального й екологічного характеру, які потребують значних інвестицій, можна клопотати про часткове фінансування заходів з бюджету громади [10].

І наостанок розглянемо напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств в розрізі екологічних резервів.

Значна увага підприємств приділяється питанням екологічної безпеки. Це може бути виробництво, яке не шкодить довкіллю, чи використання для продуктів упаковки, яка не спричинить шкоду довкіллю. Нині багато підприємств намагається бути в “тренді” і формувати власні концепції соціальної відповідальності перед суспільством. Важливо коли ці аспекти соціальної відповідальності підприємства реалізуються повною мірою, а не лише формально зазначені в документації. Підприємства галузі птахівництва, мають свої проблеми які пов'язані з екологією.

Екологічною проблемою функціонування птахівничих підприємств є утилізація пташиного посліду, підстилки та стічних вод. Деякі підприємства вивозять пташиний послід на околиці населених пунктів, на певній відстані від птахофабрик, не здійснюючи знезараження посліду, чого вимагають нормативні документи. Інша частина підприємств продає послід для господарських потреб, що для птахофабрик частково приносить дохід і не потребує коштів для утилізації посліду. Проте знезаражений послід внесений в ґрунт поліпшує родючість ґрунту, і разом з тим наповнює продукцію вирощену на ньому шкідливими речовинами для здоров'я

людей.

В середньому, продаж однієї тони звичайного пташиного посліду коштує 160 грн. Якщо переробити послід у гранульоване добриво, отримаємо додатково, дохід та екологічний ефект. Екологічний ефект полягає в наступному: по-перше - послід буде знезараженим у спеціальному цеху відстоювання і знезаражування посліду; по-друге - гранульовані добрива з посліду є більш безпечними і мають вищий рівень поживних елементів для підвищення родючості ґрунтів, у таких добривах азоту втрачається на 30% менше, ніж при внесенні посліду з пташника. Ціна однієї тони такого добрива в середньому по Україні становить 3500 грн. [11, 12]. Перевагою такої диверсифікації виробництва є можливість транспортування добрива на далекі відстані без шкоди навколишньому середовищу.

Проблема переробки та утилізації тваринницьких відходів тісно пов'язана з проблемами охорони навколишнього середовища. Вона повинна бути вирішена з урахуванням ресурсозбереження.

Методом, що здатний розв'язати екологічні проблеми не споживаючи, а виробляючи енергію, є мікробіологічний процес анаеробного розкладання з одержанням біогазу. Для цього використовують біоенергетичні установки. Біоенергетичні установки дозволяють одержувати з однієї тонни сухого посліду 500 м³ пального газу, або 430 кг умовного палива, що є найбільш ефективними [3]. Переваги використання біоенергетичних установок полягають у наступному: на 30-50% знижуються втрати коштовних речовин у порівнянні з іншими технологіями утилізації відходів птахівництва; поліпшується санітарно-гігієнічний стан на птахівничому підприємстві з відповідним зниженням витрат на дезінфекцію і профілактично-лікувальні ветеринарні заходи; знижується плата за користування земельним фондом за рахунок високої компактності біогазових установок; збільшується дохід підприємства за рахунок реалізації або внутрішньогосподарського використання отриманого біогазу та екологічно чистих добрив.

Дослідивши основні резерви та напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва та їх продукції а саме: економічні, соціальні та екологічні, можна стверджувати, що в даних напрямках підприємства можуть формувати власні конкурентні переваги для посилення конкурентоспроможності.

Висновки.

Проблема конкурентоспроможності підприємств стоїть досить гостро.

Якщо підприємства галузі птахівництва будуть покращувати власну конкурентоспроможність у економічних, соціальних та екологічних напрямках, залежно від виявлених у процесі аналізу проблем, які перешкоджають ефективній їх діяльності, то зросте прибутковість, покращаться загальні показники діяльності підприємств. Виробництво якісної і безпечної продукції забезпечить споживачів продукцією безпечною для споживання, покращить рівень екологічної безпеки на території діяльності підприємств, знизить виробничі витрати та відсоток бракованої продукції, зробить можливим здійснювати експорт продукції і розширить обсяги її збуту на вітчизняному ринку.

Список використаних джерел.

1. Підтримка аграріїв. Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/budget>.
2. Полегенька М.А. Аналіз сучасного стану виробництва продукції птахівництва в Україні / М.А. Полегенька // *Економіка та держава*. 2019. № 3. С. 137–143
3. Шанін О.В. Проблеми і чинники конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств галузі птахівництва / О.В. Шанін, В.О. Лаготюк // *Агросвіт*. 2018. № 4. С. 7–14.
4. Бурденюк Т.Г. Конкурентоспроможність: критерії і методи аналізу / Т.Г. Бурденюк // *Вісник Одеського Національного Університету ім. І.І. Мечникова*. 2017. Т. 22. Вип. 10. С. 215–219.
5. Салькова І.Ю. Якість як необхідна передумова конкурентоспроможного розвитку птахопродуктового підкомплексу / І.Ю. Салькова // *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. № 2, Т. 2. С. 122–125.
6. Саранчук Г.М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності / Г.М. Саранчук // *Інноваційна економіка*. 2009. № 5. С. 26–32.
7. Гаврилюк І.В. Розвиток персоналу як фактор конкурентоспроможності працівників та організації [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2016_2/09givpto.pdf / І.В. Гаврилюк // *Економічний журнал*. 2016. № 2.
8. Салькова І.Ю. Інноваційне кормовиробництво – основа розвитку птахопродуктового підкомплексу / І.Ю. Салькова // *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 7. С. 105–113.
9. Вишневіська Н.М. Брендінг як складова політики підвищення конкурентоспроможності продукції [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.nbu.gov.ua/ejournals/eui/2010_2/10vnmppk.pdf / Н.М.Вишневіська // *Економічний журнал*. 2010. №2.
10. Смерічевська С.В. Конкурентоспроможність у соціально-економічному вимірі / С.В. Смерічевська // *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №3 (93). С. 36–44.
11. Лантіфудист: головний сайт про агробізнес URL: <https://latifundist.com/rating/top-7-krupnejshih-proizvoditelej-produktsij-ptitse-vodstva-ukrainy>
12. Союз птахівників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poultryukraine.com>.

References.

1. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2017), "Support for farmers", available at: <http://minagro.gov.ua/budget>. (Accessed 12 January 2021)
2. Polehenka, M. (2019), "Analysis of the current conditions of poultry breeding production in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 3, pp. 137-143.
3. Shanin, O. and Lagotyuk, V. (2018), "Problems and factors of competitiveness domestic poultry industry enterprises", *Agrosvit*, vol. 4, pp. 7-14.
4. Burdeniuk T. (2017), "Competitiveness: criteria and methods of analysis", *Bulletin of the Odessa I.I. Mechnikov National University*, no. 22, vol. 10, pp. 215-219.
5. Salkova, I. (2017), "Quality as a component of competitive development of poultry produce subcomplex", *Herald of Khmelnytskyi National University*, vol. 2, pp. 122-125.
6. Saranchuk, H. (2009), "Innovative development of agriculture as a basis for increasing its competitiveness", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 5, pp. 26-32.
7. Havryliuk, I. (2016), "Staff development as a factor in the competitiveness of workers and organizations", *Ekonomichnyj zhurnal*, [Online], vol. 2, available at: www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2016_2/09givpto.pdf (Accessed 12 January 2021).
8. Salkova, I. (2016), "The innovative feed production – basis of poultry produce subcomplex", *Economics. Finances. Management: issues of science and practice*, vol. 7, pp. 105-113.
9. Vyshnevs'ka, N. (2010), Branding as a component of the policy of increasing the competitiveness of products", *Ekonomichnyj zhurnal*, [Online] vol. 2, available at: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2010_2/10vnmkp.pdf (Accessed 16 January 2021).
10. Smerichevs'ka, S. (2009), "Competitiveness in the socio-economic dimension", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 3(93), pp. 36-44.
11. Latifudist (2019), "Latifudist: the main site about agribusiness", available at: <https://latifundist.com/rating/top-7-krupnejshih-proizvoditelej-produktsii-ptitsevodstva-ukrainy> (Accessed 11 January 2021).
12. The Union of Poultry Breeders of Ukraine (2017), "Tendencies poultry production", available at: <http://www.poultryukraine.com>. (Accessed 12 January 2021).

Стаття надійшла до редакції 15.02.2021 р.